

KURKKA ROHKEASTI HUOMISEEN

TOTEUTA ROHKEASTI TULEVAISUUTTA

Tarve tulevaisuuden tarkasteluun ilmenee hyvin erilaisissa yhteyksissä. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi tavoitteiden tarkentaminen tai toimintatapojen ja strategioiden muuttaminen. Yhteistä tilanteille on vaatimus reagoida muutoksiin ja tiedostaa tulevaisuuden päämäärät.

Yhteisessä kehittämistyössä kohtaavat erilaiset tavat suhtautua tulevaisuuteen. Teknisen maailman kuva tähyää eteenpäin, suunnitelmien ja kaavojen aikajänne saattaa ulottua 30 vuoden päähän. Ylläpitokulttuuri ja ajallisesti taaksepäin katsominen ovat heikompaa. Taaksepäin katsova kulttuuria voi olla esimerkiksi kiinteistön huolto.

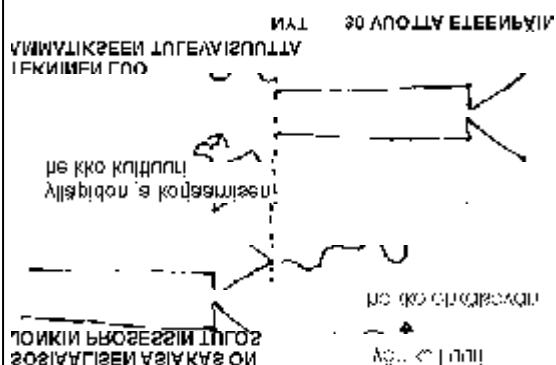
Sosiaalitoimen mielenkiinto käynnistyy ehkä silloin, kun toimeentulotuen asiakas astuu sisään sosiaalitoimistoon. Tilanne puretaan auki analysoimalla tähän tilanteeseen johtaneita tapahtu-

maketjuja. Tulevaisuuden tarkastelu on vie raampaa. Ennaltaehkäisevä tai rakenteellinen sosiaalityö on edustanut tätä eteenpäin suuntautunutta kulttuuria.

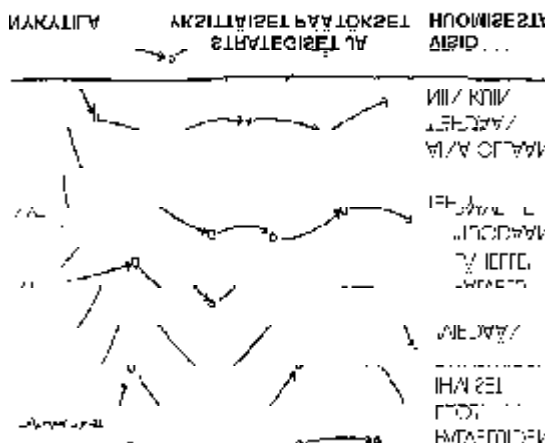
Ehkäisevä työ on pitkäjänteistä. Se vaatii uusia menetelmiä, katseen suuntaamista tulevaisuuteen ja kykyä tarkastella vaihtoehtoja. Korjauksista työstä se poikkeaa myös siinä, että usein ollaan tekemisissä epäsuorien vaikutusten kanssa. Mukaan tulee tällöin sosiaali- ja terveystoimen ohella monet muut toimijat, joiden toimenpiteillä on vaikutuksia hyvinvointiin ja terveyteen.

Kuitenkin tulevaisuutta toteutetaan työssä joka päivä. Voimme ajelehtia, yrittää ylläpitää olevaa tai vaikuttaa aktiivisesti tulevaisuuteen. Vähintään voimme valmistautua erilaisiin mahdollisuuksiin.

Erilaiset käsitykset tulevaisuudesta vaikuttavat yhteiseen työhön.

Jokainen arkipäivän päätös toteuttaa jotakin tulevaisuutta.

Tavoitteet on konkretisoitava

On selvää, että tarvitaan tavoitteita. Muuten olemme eksesissä. Vaihtoehtoja voidaan arvioida sovittujen tavoitteiden avulla.

Etukäteen voidaan inventoida olemassaolevia eri asukkaiden, järjestöjen, yritysten ja hallinnonalojen tavoitteita. Ne ovat kuitenkin yleensä abstrakteja ja tarvitsevat konkretisointia ja priorisointia. Usein työn aikana muotoutuu aivan uusia tavoitteita.

Yhteisessä keskustelussa voidaan myös asettaa yhteisiä tavoitteita. Hallinnonalojen yhteistä keskustelua haittaa erilaiset kokemusmaailmat. Asukkaat, sosiaali- ja terveystoimi, osin myös sivistys- ja kulttuuritoimi on sidottu toimintatapoihinsa; niiltä puuttuu kieli ja konkretia fyysiselle muodonannolle. Tekninen tai ympäristötoimi on sidottu konkreettiseen tekniseen prosessiin, kuten kaavoitus tai urakka-aikataulut; siltä puuttuu kieli ja kiinnostuskin toimintaan.

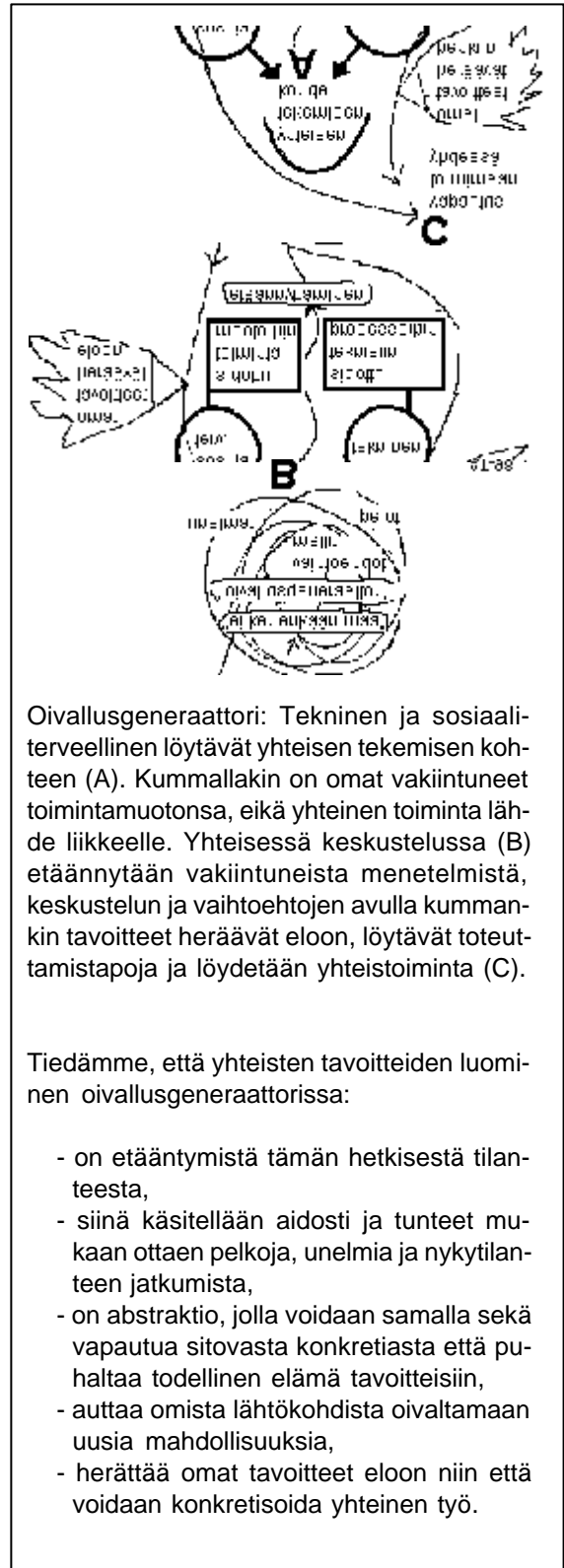
Yhteisten tavoitteiden löytämiseen voi päästä ainakin kolmea tietä.

- 1) Ensimmäinen keino on pyrkiä konkretisoimaan esim. sosiaali- ja terveyssektoreiden ympäristötavoitteita tekniselle kielelle. Tämä vaatii kuitenkin sen, että sosiaali- ja terveyssektori omaksuu teknisen kielen. Kielen oppimisvelvoite voi olla liiallinen vaatimus ainakin prosessin alussa.
- 2) Kielen oppimisvaatimusta voidaan väistää tulkia käyttämällä. Tulkki eli valistunut teknisen toimen "kuuntelija" pystyy ymmärtämään sosiaalitoimien tarkoituksen ja kääntämään sen teknisiksi tavoitteiksi. Huono tulkki harrastaa sukkuladiplomatiaa ja lähestyy erikseen jokaisesta osallistujasta. Tilauksen tehtyään tulkki saattaa jättää osapuolet yhtä vieraksi toisilleen kuin työn alkaessa.
- 3) Kolmas keino on "oivallusgeneraattori".

Vaihtoehdot antavat areenan keskustella tulevaisuudesta

Kun missä tahansa työryhmässä lähdetään tarkastelemaan tulevaisuutta, se mielletään usein vaihtoehdottomaksi, pakolliseksi.

Osallistujien mielessä on myös tulevaisuuteen liittyviä pelkoja, joita ei saa tuoda julki; "Meidän kunnalla ei ole tulevaisuutta" sekä unelmia, joita ei kehtaa kertoa. Asukkaat, luottamushenkilöt tai viranhaltijat eivät välttämättä keskustele tulevaisuudesta.

Oivallusgeneraattori: Tekninen ja sosiaali-terveellinen löytävät yhteisen tekemisen kohteen (A). Kummallakin on omat vakiintuneet toimintamuotonsa, eikä yhteinen toiminta lähde liikkeelle. Yhteisessä keskustelussa (B) etäännytetään vakiintuneista menetelmistä, keskustelun ja vaihtoehtojen avulla kummankin tavoitteet heräävät eloon, löytävät toteuttamistapoja ja löydetään yhteistoiminta (C).

Tiedämme, että yhteisten tavoitteiden luominen oivallusgeneraattorissa:

- on etäännyttäminen tämän hetkisestä tilanteesta,
- siinä käsitellään aidosti ja tunteet mukaan ottaen pelkoja, unelmia ja nykytilanteen jatkumista,
- on abstraktio, jolla voidaan samalla sekä vapautua sitovasta konkretiasta että puhaltaa todellinen elämä tavoitteisiin,
- auttaa omista lähtökohdista oivaltamaan uusia mahdollisuuksia,
- herättää omat tavoitteet eloon niin että voidaan konkretisoida yhteinen työ.

On siis julkilausumatta olemassa ainakin kolme tulevaisuutta:

- mitä tapahtuu, jos ei tehdä mitään
- kauhea tulevaisuus
- utopia hyvästä

	1. Τηλεβίσηne „Kλiηe pawwλyς”	2. Τηλεβίσηne „Kλiηe pawwλyς”	3. Τηλεβίσηne „Oua’ zobwλne pawwλyς”
ΕΠΙΧΩΡΙΑ	επιχωρια ΕΠΙΧΩΡΙΑ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ	βελινη κεκιηελαγ’ κλιηειση κλιηειση κλιηειση κλιηειση κλιηειση	κακιηε ουδεισια ει λοι βοιεγα’ κλιηειση κλιηειση κλιηειση κλιηειση κλιηειση
ΖΩΝΗ	κλιηε ου κλιηε ου κλιηε ου κλιηε ου κλιηε ου κλιηε ου	κλιηε ου κλιηε ου κλιηε ου κλιηε ου κλιηε ου κλιηε ου	κλιηε ου κλιηε ου κλιηε ου κλιηε ου κλιηε ου κλιηε ου
ΒΕΛΙΝΗ	βελινη βελινη βελινη βελινη βελινη βελινη	βελινη βελινη βελινη βελινη βελινη βελινη	βελινη βελινη βελινη βελινη βελινη βελινη
ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓ	αρχιστρατηγ αρχιστρατηγ αρχιστρατηγ αρχιστρατηγ αρχιστρατηγ αρχιστρατηγ	αρχιστρατηγ αρχιστρατηγ αρχιστρατηγ αρχιστρατηγ αρχιστρατηγ αρχιστρατηγ	αρχιστρατηγ αρχιστρατηγ αρχιστρατηγ αρχιστρατηγ αρχιστρατηγ αρχιστρατηγ
ΣΥΚΕΛΛΗ	συκελλη συκελλη συκελλη συκελλη συκελλη συκελλη	συκελλη συκελλη συκελλη συκελλη συκελλη συκελλη	συκελλη συκελλη συκελλη συκελλη συκελλη συκελλη
ΠΥΚ	πυκ πυκ πυκ πυκ πυκ πυκ	πυκ πυκ πυκ πυκ πυκ πυκ	πυκ πυκ πυκ πυκ πυκ πυκ

Erään kunnan keskustelut alkoivat huokauksella: "ei näin voi jatkua". Taulukko kuvaa kuinka kunnassa edettiin toivottomuudesta tulevaisuuden vaihtoehtoihin. Sivistys-, sosiaali-, terveys- ja teknisen sektorin johtajien jäsenyistä vaihtoehtoisista tulevaisuuksista. Eri hallinnonalojen yhteinen näkemys halutuista vaihtoehdoista on tärkeä, jotta eri hallinnonalat voivat omilla päätöksillään edistää halutun tulevaisuuden toteutumista.

<p>1. KOKOUSKOKOUMINEN KOKOUSKOKOUMINEN</p> <p>2. KOKOUSKOKOUMINEN KOKOUSKOKOUMINEN</p> <p>3. KOKOUSKOKOUMINEN KOKOUSKOKOUMINEN</p>	<p>4. KOKOUSKOKOUMINEN KOKOUSKOKOUMINEN</p> <p>5. KOKOUSKOKOUMINEN KOKOUSKOKOUMINEN</p> <p>6. KOKOUSKOKOUMINEN KOKOUSKOKOUMINEN</p>	<p>7. KOKOUSKOKOUMINEN KOKOUSKOKOUMINEN</p> <p>8. KOKOUSKOKOUMINEN KOKOUSKOKOUMINEN</p> <p>9. KOKOUSKOKOUMINEN KOKOUSKOKOUMINEN</p>
---	---	---

Päätökset eri hallinnonaloilla vaikuttavat toisiinsa. Esimerkinä erään kunnan vanhustenhuollon vaihtoehdot, *Palvelut liikkuva-malli ja Ihmiset kulkevat-malli*. Kumpikin malli vaatii erilaiset ratkaisut liikenteen järjestämisen ja vanhusten asuntojen suhteen. Kaikki kolme osa-aluetta muodostavat kuntarakenteen linjauksen.

Kunta on kokonaisuus

Virkamiehet ovat varovaisia vaihtoehtoisten tulevaisuudenkuvien luomisessa. He pelkäävät joutumista poliittisesti aroille vesille, asioihin, joiden katsovat kuuluvan yksinomaan luottamusmiehille. Toisaalta he ennakoivat, että myöskään luottamusmiehet eivät niitä käsittele. Asukkailta ei välttämättä myöskään tule signaalia tulevaisuuden pohtimiseksi.

Silmien avautumisessa tulevaisuudelle vaihtoehtotarkastelut ovat osoittautuneet hedelmällisiksi.

Jotta vaihtoehtoisia tulevaisuuskuvia päästään luomaan, tarvitaan ”malleja” eli vaihtoehtoja, jotka vasta avaavat ajattelulle ja muutostyölle portteja. Vaihtoehdot voivat olla myös mahdottomia, sillä liian realistiset vaihtoehdot tuntuvat johtavan rutiineihin. Ei päästä nykyisyyden kahlehtivästä vaikutuksesta todellisiin innovaatioihin.

Eri hallinnonalojen erilliset tavoitteet ja ratkaisuehdotukset vaikuttavat toisiinsa. Sosiaali- ja terveystoimi tai vanhustenhuolto eivät voi toteuttaa omia tavoitteitaan ilman muiden hallintokuntien apua. Muiden hallintokuntien tekemät ratkaisut vaikuttavat suoraan tai epäsuorasti sosiaali- ja terveystoimen palvelutarpeeseen. Vastavuoroisesti sosiaali- ja terveystoimen ratkaisulla on vaikutusta muiden hallintokuntien työhön.

Ylälaidan taulukossa on näkyvässä, miten vanhustenhuolto, liikkuminen ja asuminen toteutuvat kahdessa tulevaisuuden mallissa ja mitä nämä mallit merkitsevät kuntarakenteen kannalta. Mikäli vanhustenhuollossa halutaan toteuttaa mallia, jossa palvelut tuodaan kotiin, on kuntastrategiassa, liikkumisessa ja asumisessa lähdettävä toteuttamaan samaa *Palvelut liikkuvat -mallia*.

Lisätietoja

Tiedonkeruu aluekuvauksessa. Ideakortti 3/96. Stakes.
Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi. Ideakortti 2/99. Stakes.
SVA -laadullinen arviointi. Ideakortti 3/99. Stakes.

Linturi Risto, Mannermaa Mika & Ilkka Hannula. (1998). Tietoyhteiskunta 2005. Muuttujat ja skenaariot. Sitra 184.
Mannermaa Mika. (1998). Kvanttihyppy tulevaisuuteen? Otava.

Sotarauta Markku. (1996). Kohti epäselvyyden hallintaa Pehmeä strategia 2000-luvun alun suunnittelun lähtökohdana. Acta Futura Fennia No6.

YTV. (1997). Ajan merkit tulevaisuusverstaissa. Osallistumis- ja vuorovaikutusmenetelmät pääkaupunkiseudun tulevaisuusprojektissa. Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B 1997:8.

YTV & Uudenmaan litto. (1997). Uusimaa 2020 -Kurkistuksia tulevaisuuteen.

Lisätietoja Stakes/VYE/YMP, Ympäristö ja hyvinvointi.
Marja Kurenniemi, PL 220, 00531 HELSINKI, puh 09-39671, fax 39672201, marja.kurenniemi@stakes.fi
ISSN 1456-4475